

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет української й іноземної філології та журналістики
Кафедра слов'янської філології та світової літератури
імені проф. О. Мішукова

ОСОБЛИВОСТІ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ УЧНІВ ГІМНАЗІЙ (НА ПРИКЛАДІ РОСІЙСЬКОЇ Й АНГЛІЙСЬКОЇ МОВ)

Кваліфікаційна робота
на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр»

Виконала: студентка 412 групи
Спеціальності 014. Середня освіта
Освітньо-професійної програми
Середня освіта (Мова і література
російська)
Пономаренко Єлизавета Вячеславівна

Керівник – доктор педагогічних наук,
професор Омельчук Сергій Аркадійович

Рецензент – директорка Херсонської
спеціалізованої школи І-ІІІ ступенів №24 з
поглибленим вивченням математики, фізики
та англійської мови Херсонської міської
ради Степанова Марина Олегівна

Херсон – 2021

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. Теоретичні основи забезпечення змішаного навчання мов учнів гімназій	5
1.1. Сутність й особливості змішаного навчання в сучасному освітньому процесі.....	5
1.2. Медіаосвіта як складник змішаного навчання російської й англійської мов.....	12
РОЗДІЛ 2. Методичне забезпечення змішаного навчання мов учнів гімназій	20
2.1. Урок мови в системі змішаного навчання.....	20
2.2. Особливості використання вправ у процесі змішаного навчання російської й англійської мов.....	27
ВИСНОВКИ	36
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	38

ВСТУП

Актуальність дослідження. Забезпечення якісного освітнього процесу в сучасних умовах світової пандемії COVID–19 є на сьогодні актуальним питанням системи освіти. Упровадження на всіх рівнях освіти України (повній загальній середній, професійній, фаховій передвищій та вищій) нового різновиду гібридної методики навчання – змішаного – зумовлює його осмислення й дослідження.

Таке навчання дало змогу продовжити освітній процес під час пандемії. Водночас за певних обставин уже було предметом дослідження науковців, зокрема, Л. Петрик, В. Кухаренка, К. Бугайчука, Н. Сиротенко, А. Столяревської, Дж. Стейна, Х. Стейкер й М. Хорна тощо.

Змішане навчання дає змогу проводити уроки у форматі електронного навчання задля безпеки здоров'я учнів і вчителів. Сучасний учитель має адаптуватися сам й адаптувати клас до нових умов освітнього процесу задля розвитку учнів. Оволодіння особливостями змішаного навчання як різновиду освітнього процесу є запорукою результативності уроків, зокрема, учителя-словесника, оскільки медіанавчання має достатню кількість інструментів, що дають змогу вчителю сформувати мовно-мовленнєві навички в учнів на уроках мови як російської, так і англійської. Проте теоретичне узагальнення особливостей відповідної методики, визначення ефективних вправ і завдань зроблено не в повному обсязі, тому тема нашої кваліфікаційної роботи «Особливості змішаного навчання учнів гімназій (на прикладі російської та англійської мов)» є актуальною.

Мета роботи – дослідити особливості змішаного навчання учнів гімназій на основі російської та англійської мови в сучасних умовах застосування карантинних обмежень.

Для реалізації поставленої мети необхідно розв'язати такі **завдання**:

1) проаналізувавши наукову літературу за темою дослідження, визначити особливості змішаного навчання мов в гімназіях;

- 2) виокремити та схарактеризувати медіаосвіту як складник змішаного навчання російської та англійської мов;
- 3) з'ясувати місце уроку мови в системі змішаного навчання;
- 4) розкрити особливості використання вправ російської та англійської мов у процесі змішаного навчання.

Об'єктом дослідження є освітній процес учнів гімназій.

Предмет дослідження – особливості змішаного навчання російської та англійської мов учнів гімназій.

Завдання роботи визначають вибір **методів дослідження**: *теоретичних* (аналіз та синтез лінгвістичної, психолого-педагогічної та лінгводидактичної літератури, порівняльний аналіз мовного матеріалу, представленого в статтях і підручниках з російської та англійської мов); *емпіричних* (спостереження за освітнім процесом, педагогічні бесіди з учителями іноземної мови Костогризівського закладу загальної середньої освіти та доценткою Херсонського державного університету О.Зубровою).

Практичне значення роботи полягає в тому, що матеріали дослідження можуть бути використані студентами під час педагогічної практики та на заняттях з навчальних компонент педагогічного напрямку.

Матеріали кваліфікаційної роботи **апробовано** під час участі в XI Всеукраїнській студентській науковій інтернет-конференції «Східнослов'янська філологія: здобутки і перспективи», за результатами якої підготовлено статтю «Особливості змішаного навчання в сучасному освітньому процесі», подану до друку в збірникові матеріалів конференції.

Структура. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків і списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ МОВ УЧНІВ ГІМНАЗІЙ

1.1. Сутність й особливості змішаного навчання в сучасному освітньому процесі

Сучасний освітній процес у всіх країнах світу зазнав значних змін. Відчутні нововведення з'явилися на всіх рівнях освіти України: повній загальній середній, професійній, фаховій передвищій та вищій.

Необхідність у реорганізації традиційного шкільного навчання, де вчитель дає учням інформацію в готовому вигляді, була зрозуміла давно.

Змішана форма освітнього процесу не є новою в сучасному нам світі. Активний перехід від традиційного навчання до змішаного та популяризація останнього отримало широке поширення саме в 2020 – 2021 роках. Базовою вимогою освіти є врахування здоров'я й безпеки учнів. На заваді цьому стала світова пандемія COVID – 19.

Хвороба призвела до питомих змін у галузі освіти протягом 2020 – 2021 років у всьому світі. Переважна більшість країн закривали на певний час заклади освіти, у решті навчання зупинилося в деяких районах. Відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 11 березня 2020 року № 211 на всій території країни впроваджувався карантин, і здобувачам освіти заборонили відвідувати заклади освіти всіх рівнів [15].

У 2020 – 2021 навчальному році школи працювали в умовах адаптивного карантину. Усі заклади освіти в Україні організовували освітній процес згідно з вимогами Головного державного санітарного лікаря та рекомендаціями Міністерства освіти і науки України [35].

У цих умовах широкого поширення набули двоє понять – дистанційне та змішане навчання. З'ясуємо сутність цих понять та вкажемо на різницю між ними.

Дистанційним навчанням розуміють організацію освітнього процесу (за дистанційною формою здобуття освіти або шляхом використання технологій дистанційного навчання у різних формах здобуття освіти) в умовах віддаленості один від одного його учасників та їх опосередкованої взаємодії в освітньому середовищі, яке функціонує на базі сучасних освітніх, інформаційно–комунікаційних технологій [36].

Організація дистанційного навчання забезпечує реалізацію права особи на якісну освіту, яка відповідає їхнім здібностям, потребам, можливостям та досвіду, незалежно від віку, місця проживання, стану здоров'я, соціального й майнового стану, інших обставин, які об'єктивно унеможливають відвідування закладу освіти.

Як зазначено в рекомендаціях Міністерства освіти і науки України, **змішане навчання** – blended learning – є підходом, педагогічною й технологічною моделлю, методикою, що разом із онлайн–технологіями спирається також і на безпосередню взаємодію між учнями та викладачами в класі [37].

Отже, головною різницею між дистанційним і змішаним навчанням є можливість комунікації класу з учителем у класній кімнаті в умовах змішаного типу освітнього процесу. Спільним у двох формах навчання є користування онлайн–технологіями, але відрізняється міра їхнього використання.

Схарактеризуємо змішану форму освітнього процесу.

Технологія навчання у форматі змішаного навчання має таку схему:

1. Онлайн – перший етап вивчення. Учні отримують новий матеріал, опрацьовують його, з'ясовують незрозумілі нюанси.
2. Офлайн або аудиторна робота. Другий етап, під час якого клас обговорює з учителем вивчену інформацію та закріплює знання за допомогою різних методів та видів діяльності [12].

Основні особливості змішаного навчання:

1. Активне використання технологій.

2. Поєднання різних підходів, способів подавання матеріалу й видів діяльності.

3. Групове й самостійне вивчення.

Карплюк С.О. під **груповим навчанням** розуміє форму організації навчання у малих групах студентів, об'єднаних спільною навчальною метою. За такої організації освітнього процесу викладач керує роботою кожного студента опосередковано, через завдання, якими він спрямовує діяльність групи [8].

Толочко С.В. тлумачить **самостійне навчання** як процес отримання знань, під час якого учень сам приймає рішення, без сторонньої допомоги, формулює цілі, яких хоче досягти, визначає людські та матеріальні джерела знань, вибирає і здійснює освітню стратегію й оцінює отримані знання [10].

4. Зміна ролі вчителя – подача інформації, активна взаємодія та пояснення, індивідуальна оцінка.

5. Новий регламент часу.

6. Проведення уроку в 2 режимах: онлайн та офлайн [13].

Виходячи з основних особливостей та технології навчання під час змішаного освітнього процесу, можемо говорити про те, що відбувається реорганізація форм освіти. Ці зміни сприяють стрімкому розвитку, який відповідає сучасним умовам людства, у сфері навчання і науки.

Як і традиційне, змішане навчання має обов'язкові складники – живе спілкування в класній кімнаті, самостійне навчання, активна співпраця вчителя з класом, оцінювання й додаткові матеріали [13].

Якісне змішане навчання складається з таких компонентів:

1. Персоналізація, тобто урахування індивідуальних особливостей кожного учня окремо, а не всього класу.

2. Самостійна підготовка учня й контроль знань.

3. Чітко вказані вимоги до навчального матеріалу і обсягу знань для всіх учнів.

4. Автономність учнів, тобто здатність самостійно регулювати свій час.

5. Єдина система оцінювання [11].

Персоналізація відіграє важливу роль у формі змішаного навчання і вимагає ще більших зусиль від учителя задля результативності освітнього процесу в тому чи тому класі.

У сучасній педагогіці переважна кількість програм змішаного навчання будуються за однією з чотирьох моделей – ротаційна (за станціями, за лабораторіями, перевернутий клас, індивідуальна ротація), гнучка, самостійного змішування й поглиблена віртуальна [52].

Американські засновники зазначеної вище класифікації пояснюють, що **ротаційні моделі** – це організація курсу чи предмета з переходом учнів між різними форматами навчання за фіксованим розкладом, одним з таких форматів є навчання в режимі онлайн.

Ця модель має чотири підвиди:

1. Ротація за станціями (зміна робочих зон).

Учитель об'єднує клас в 3 групи за навчальною діяльністю: перша – робота з учителем, друга – проєктна робота, третя – онлайн-навчання. Якщо виникає така потреба, то проєктну частину опускають і використовують тільки онлайн та офлайн-діяльність [41].

Основною особливістю підвиду є те, що протягом уроку всі учні повинні пройти всі «станції». На нашу думку, це сприяє зацікавленості класу в різних видах діяльності і спонукає до вивчення тих чи тих нових знань.

2. Ротація за лабораторіями.

Підвид подібний до ротації за станціями, але має обов'язковий етап роботи в спеціалізованому комп'ютерному класі, де учні самостійно поглиблюють й закріплюють знання з теми чи курсу [20]. Уважаємо, що

така ротація має проводитися на останньому уроці з теми для ефективного закріплення і підсумування вивченого блоку курсу.

3. Перевернутий клас.

В Україні ця модель навчання стала найпоширенішою серед учителів різних класів.

Перевернутий клас американські засновники тлумачать як принцип навчання, в ході якого основне засвоєння нового матеріалу учнями відбувається вдома, а під час класної роботи відбувається виконання завдань, вправ, проведення лабораторних і практичних досліджень, індивідуальних консультацій учителя [14].

Головна особливість підвиду полягає в тому, що змінюються ролі вчителя та учнів. Педагог координує в отриманні знань, а учні перестають бути спостерігачами. Це сприяє активному розвитку в учнів уміння самостійно навчатися.

Існує кілька видів перевернутого класу [23]:

1) типовий – діти отримують домашнє завдання: перегляд відеолекцій, ознайомлення з матеріалами, що стосуються теми наступного уроку, під час якого застосовують отримані теоретичні знання;

2) дискусійний – учні переглядають матеріал з теми, а на уроці вчитель пропонує обговорити тему. Доречний вид для вивчення мови, літератури чи історії;

3) демонстраційний – учитель показує необхідну дію, учні спостерігають й відтворюють. Вид характерний для предметів, які вимагають наочності;

4) псевдоперевернутий – використання на уроці відео, після якого учні виконують певні завдання;

5) груповий – учні об'єднуються в групи, отримують певні матеріали, вивчають їх і працюють разом над певною проблемою на уроці;

6) віртуальний – учитель переносить навчальний процес в онлайн-режим, надає учням теоретичний матеріал, готує тести й вправи;

7) перевернутий учитель – учні самостійно знаходять матеріали за темою, а вчитель консультиє й корегує їх.

Як бачимо, технологія перевернутого класу має низку підвидів, що дає змогу говорити про широке використання саме цього формату змішаного навчання. Вибір виду перевернутого класу обумовлюється типом уроку, предметною особливістю курсу, знаннями вчителя і наявністю відповідних матеріалів.

До переваг перевернутого класу відносять – широке використання сучасних засобів і технологій, економію часу, індивідуальний підхід, активне самостійне навчання, учитель готує навчальні матеріали один раз, як під час традиційного навчання [42].

До основних недоліків підвиду зараховують – тривалу роботу з технічними засобами, яка впливає на здоров'я, та великий обсяг підготовки уроку [4].

Підсумовуючи позитивні та негативні сторони й кількість видів методики змішаного навчання, можемо сказати, що це є один з найуживаніших та найпопулярніших форм навчання під час пандемії COVID – 19.

Наведемо невеликий перелік популярних онлайн–платформ учителів Костогризівської загальноосвітньої школи I – III ступенів, які можуть бути використані – Zoom, Google клас, Google Hangouts та відео дзвінки у Viber чи Telegram.

4. Індивідуальна ротація.

Американські засновники класифікації зазначають, що **індивідуальна ротація** – це модель змішаного навчання, під час якої учень має індивідуальний графік і не обов'язково відвідує кожну доступну станцію [41]. Основна діяльність відбувається в класній кімнаті.

Американські учені вказують, що **гнучка модель** – це модель, за якою учень отримує інструкції через Інтернет.

Учень самостійно організовує навчання та свій графік, консультиється з учителями в тій мірі, яку він сам потребує [41].

До переваг цього методу відносимо розвиток уміння організувати навчальний процес та вільний час учнями.

За визначенням учених, під час **моделі самостійного змішування** учень проходить курс повністю онлайн й відвідує навчальні заняття в школі. Учні можуть пройти онлайн–курс або на території школи, або вдома. Модель не може бути застосована для всіх шкільних предметів, адже курси онлайн мають комбінуватись із тими, що проходять у школі [20].

Модель самостійного змішування більше поширена у старшій школі.

Засновники класифікації вважають, що **поглиблена віртуальна модель** – це модель, у якій учні самостійно ділять курси на онлайн та офлайн–частину.

Учні можуть відвідувати школу не щодня, а обрані онлайн предмети є обов'язковими [22].

Остання модель, на нашу думку, також сприяє розвитку уміння планувати свій час та самостійності у навчанні.

Отже, у параграфі вказано основну причину виникнення в сучасному освітньому процесі такого явища, як змішане навчання. Цією умовою є пандемія COVID – 19. У нашій роботі під змішаним навчанням розуміємо підхід, педагогічну й технологічну модель, що поруч із онлайн–технологіями спирається також і на безпосередню взаємодію між учнями та викладачами в класі. Технологією такого навчання є чергування онлайн (заняття в мережі Інтернет) та офлайн (аудиторна робота) режимів.

Змішане навчання має свої особливості: активне використання технологій, поєднання підходів, самостійне та групове вивчення, зміни функцій учителя та учнів, використання двох форм занять та новий регламент часу. До основних моделей сучасного змішаного навчання вносимо: ротаційну, яка включає в себе підвиди – за станціями, за

лабораторіями, перевернутий клас та індивідуальна ротація; гнучку, самостійного змішування та поглиблену віртуальну модель. Значне місце займає визначення та пояснення популярності одного з найуживаніших в Україні методик змішаного навчання – перевернутого класу.

1.2. Медіаосвіта як складник змішаного навчання російської й англійської мов

Медіаосвіта набирає активної популярності через світову пандемію COVID – 19, яка вплинула на всі сфери життя людини, зокрема й на освітній процес – можливість комунікації в класних кімнатах, організації семінарів та конференцій, проведення традиційних форм навчання. Медіаосвіта не є новим поняттям, цей процес розвивався вже давно.

Без урахування стрімкого інформаційно–технологічного розвитку всіх галузей неможлива ефективна та якісна освіта сучасної молоді. З появою мас–медіа та активністю користування мережею «Інтернет» виникла гостра потреба навчити учнів медіаграмотності, яка є складником медіаосвіти. Саме медіаосвіта є інноваційним підходом до сучасного освітнього процесу й тісно пов'язана зі змішаним навчанням.

У Концепції впровадження медіаосвіти в Україні вказано, що **медіаосвіта** – це частина освітнього процесу, спрямована на формування медіакультури в суспільстві взагалі, підготовку особистості до безпечної взаємодії із сучасною системою мас–медіа, яка охоплює традиційні (друковані видання, радіо, кіно) й новітні (комп'ютерне спілкування, інтернет, мобільна телефонія) медіа з урахуванням інформаційно–комунікаційного прогресу [16].

У своїй статті Онкович Г.В. надає перелік головних завдань медіаосвіти як складника змішаного навчання [27, с. 358]:

1. Підготовка сучасного покоління до життя в інформаційних умовах, до сприймання різноманітної інформації.

2. Навчання молоді протистояти впливу на психіку.
3. Оволодіння засобами спілкування на основі вербальних й невербальних форм комунікації за допомогою технічних засобів.

Ми погоджуємося з переліком завдань Онкович Г.В. адже виокремлено найважливіші аспекти, які потребують негайної реалізації в процесі навчання. У зв'язку з цим медіаосвіта має свої цілі.

Цілі медіаосвіти виокремила Зазнобіна Л.С. [44, с. 26-34]:

1. Навчання сприйняттю й переробці інформації, що передається у ЗМІ.
2. Розвиток критичного мислення, умінь розуміти прихований сенс повідомлення, протистояти маніпулюванню свідомістю з боку ЗМІ.
3. Включення позашкільної інформації у контекст загальної базової освіти.
4. Формування вмінь знаходити, передавати й отримувати необхідну інформацію, зокрема з використанням різного технічного інструментарію (комп'ютери, факси, мультимедіа та ін.).

Підтримуємо принципи медіаосвіти, які ввійшли до нової редакції Концепції впровадження медіаосвіти в Україні [16]:

1. *Особистісний соціально-психологічний підхід.* Медіаосвіта базується на потребах учня з урахуванням вікових, індивідуальних й соціально-психологічних особливостей.
2. *Оновлення змісту.* Відповідно до розвитку сучасних технологій зміст медіаосвіти постійно оновлюється.
3. *Орієнтація на розвиток інформаційно-комунікаційних технологій.* Медіаосвіта спирається на досягнення інформаційно-комунікаційних технологій.
4. *Акцентування на морально-етичних цінностях.* Медіаосвіта має бути спрямована на захист суспільної моралі й людської гідності, протистоїть жорстокості і формам насильства.

5. *Шанування національних традицій.* Медіаосвіта базується на врахуванні національної специфіки учнів і педагогів.

6. *Естетичне наснаження.* Медіаосвіта використовує кращі досягнення різних форм сучасного мистецтва й естетичного виховання засобами музичного, образотворчого, художнього й кіномистецтва.

7. *Продуктивна мотивація.* У межах медіаосвіти поєднуються творче сприймання медіа і розвиток уміння створювати власну медіапродукцію.

Як бачимо, медіаосвіта має свої складники, які регулюють зміст навчання та направляють на продуктивне та сучасне отримання знань. Це означає не тільки навчити учня в технологічному плані, а й розвивати його духовно та надавати естетичне наснаження, розвиваючи творчість і індивідуальність особистості.

Результатом медіаосвіти має бути підвищення рівня медіакомпетенції, або **медіаграмотності**, яка є сукупністю мотивів, знань, умінь, що сприяють добиранню, використанню, аналізу, оцінюванню, створюванню та передаванню медіатекстів різних жанрів, а також аналізу процесів функціонування медіа в суспільстві [19, с. 10].

За Гришковою Р.О., бути медіаграмотним означає розуміти всі засоби комунікації й формат (газети та журнали, радіо та телебачення, кабельні засоби передавання інформації, DVD, мобільні телефони), у яких здійснюється передавання та подання даних, інформації і знань [7, с. 64].

Як ми зазначили в першому параграфі, змішане навчання стимулює та спирається на свідоме самонавчання учнів. Медіаосвіта на відміну від традиційного формату навчання, де учень отримує певну суму знань у готовому вигляді, навчає дитину самостійно здобувати та поновлювати свої знання протягом усього життя, користуватися новими технологіями й організувати самоосвіту. Це є важливою передумовою вивчення

шкільних предметів, адже в сучасних умовах учні половину навчального матеріалу зобов'язані опановувати самостійно.

Петрик Л. В. систематизувала нові медіанавички, застосовуючи медіазасоби [31, с. 102]:

1. Експериментувати із середовищем, опановуючи новий медіа–засіб шляхом спроб та експериментів.
2. Приймати альтернативні тотожності з метою імпровізації, що допомагає бути мобільним і досліджувати інтернет–спільноти.
3. Інтерпретувати й будувати моделі реальних процесів, що допомагає зрозуміти системи комп'ютерних мереж.
4. Змішувати медіа з чітким знанням, коли і як це доречно й правильно робити, що сприяє розумінню літературних творів, музики та мистецтва.
5. Виконувати кілька завдань одночасно й концентрувати увагу на важливих деталях.
6. Осмислено взаємодіяти з інструментами, які розширюють розумові здібності.
7. Об'єднувати знання для досягнення спільної мети у проєкті.
8. Оцінювати надійність різних джерел інформації.
9. Стежити за потоком інформації з кількох ЗМІ і досліджувати тему за допомогою відео- й фотозйомки, письмової роботи, інтернет-джерел тощо.
10. Шукати, узагальнювати й поширювати інформацію.
11. Відвідувати різні спільноти, поважати різні погляди.
12. Переводити інформацію у візуальні моделі й розуміти її під час спілкування.

Наведений перелік медіанавичок, на нашу думку, є одним з найповніших. Усі ці вміння учні можуть легко застосовувати в подальшому житті та можливій професійній діяльності.

Під час змішаного навчання набирає популярності медіаурок як один із основних форм медіаосвіти. Цей вид уроку ми докладно схарактеризуємо в п. 2.1. нашої роботи.

Передусім медіаосвіта пов'язана з учителями іноземної мови, насамперед російської. Підлітки в соціальних мережах і на просторах інтернету зазвичай користуються саме російською мовою, але зі значними змінами: використання жаргонної лексики, неповних речень, вигуків, скорочень, надмірно насичують висловлювання запозиченими словами, роблять помилки в правописі.

Учитель російської мови в сучасних умовах має звертати особливу увагу на це, оскільки учні швидше запам'ятовують лінгвістичні правила й особливості мови саме завдяки новітнім технологіям.

Педагог має стимулювати [46, с. 75]:

1. Практичну значимість інформації з теми.
2. Правильну побудову речень з урахуванням усіх орфографічних правил.
3. Дотримання адресної спрямованості.
4. Дотримання законів жанру та стилю тексту.
5. Раціональне використання запозиченої та застарілої лексики, неологізмів, жаргонізмів й сленгу.
6. Загальну мовну культуру.

Стимулюючи зазначене вище, учитель має допомогти учням виробити самостійне бажання до правильного використання засобів російської мови. Це може бути досягнуто за допомогою наочних прикладів неправильних висловлювань – коментарів у соціальних мережах, фейкових новинах, антирекламах, відеороликів чи фотоматеріалів. Учитель може запропонувати медіатекст класу для аналізу та виправлення помилок чи написання своєї інтернет-новини. Окрім отримання навичок правильного використання тих чи тих мовних засобів, учень учиться редагувати текст та збагачує свій словниковий запас.

Крім російської, медіапростір забезпечує активне використання англійської мови.

У традиційних засобах навчання англійської мови ми бачимо підручник, робочий зошит, магнітофон, DVD–програвач та ін. [21, с. 172]. Наразі вчитель англійської мови може популяризувати онлайн-словники, які учні встановлюють на мобільний телефон чи комп'ютер задля швидкого й зручного доступу в разі необхідності.

Учні кожного дня стикаються з медіатекстом. Тому саме цей матеріал є найуживанішим на уроках іноземної мови в умовах змішаного навчання.

У словнику Федорова О.В. читаємо, що **медіатекст** – повідомлення, текст будь-якого медійного виду або жанру [51, с. 27].

Прикладом медіатексту є SMS, друкований текст, реклама, фотозображення, аудіовізуальні зображення тощо. Використання медіатекстів, як й іншого засобу навчання іноземних мов, реалізує можливість підвищення іншомовної комунікативної компетентності; візуалізації явищ; формування уваги, пам'яті, естетичного смаку, пізнавальної активності. Автентичні медіатексти розвивають мислення; продукують навички самостійної роботи; заохочують до інтерактивного навчання; розвивають творчі здібності [32].

Крім лінгвістичного аналізу медіатексту з використанням різноманітних завдань до них, цей засіб може широко використовуватися з метою підвищення стилістичної компетентності учнів. Вони можуть проводити стилістичний аналіз певного уривку тексту.

Популярним є використання такого медіазасобу, як відео. Цей засіб отримав своє поширення завдяки наочності та демонстрації.

Відеофільм – це окремий твір кіномистецтва, який є сукупністю фотографічних зображень, пов'язаних єдиним сюжетом, він має досить сильний емоційний вплив на учнів, на формування особистісного ставлення до побаченого. Перевагою є зображення реальної дійсності,

наочність спілкування ведучого з глядачами, барвистість. У зіткненні з тим, що відбувається на екрані, створюються умови, найбільш наближені до природного мовного середовища [34, с. 3].

Відеоролик забезпечує зацікавлення, відповідний емоційний стан класу, урахування фонетичних особливостей мови, відповідну жестикуляцію, дотримання певного стилю, тематичну відповідність [5, с. 105].

Після перегляду учням пропонуються питання та завдання до переглянутого матеріалу. Робота з таким засобом має охоплювати 3 етапи – перед переглядом, перегляд, систематизація нового матеріалу. На першому етапі відбувається прочитання з класом можливої нової лексики та налаштування класу на перегляд. На другому етапі проходить сам перегляд відеофільму. Третій етап – обговорення, відповіді на запитання до матеріалу, висловлення свого судження.

Медіазасоби можуть використовуватися і в домашній роботі – підготовка нової інформації, відеоролика на відповідну тему, проходження тестування з теми чи написання короткої статті з уживанням нової лексики.

Вдалим рішенням буде залучення до освітнього процесу таких мереж, як YouTube, Instagram, Facebook чи TikTok. Вибір зумовлений тим, що майже всі учні користуються цими мережами й будуть відчувати себе комфортно.

Отже, зазначені основні причини стрімкого розвитку та популяризації медіаосвіти: світова пандемія COVID–19 та інформаційно–технологічний розвиток. Схарактеризований зв'язок медіаосвіти та змішаного навчання, які стимулюють самоосвіту та саморозвиток особистості, враховують особливості та потреби сучасного покоління дітей. Під медіаосвітою у роботі розуміємо частину освітнього процесу, спрямовану на формування в суспільстві медіакультури взагалі, підготовку особистості до безпечної взаємодії із сучасною системою мас–медіа, яка

охоплює традиційні й новітні медіа з урахуванням розвитку інформаційно–комунікаційних технологій. До головних завдань зараховуємо: підготовку сучасного покоління до життя в інформаційних умовах, до сприймання різноманітної інформації; навчання протистояти впливу на психіку; оволодіння засобами спілкування на основі вербальних та невербальних форм комунікації за допомогою технічних засобів. Підтримуємо думку Зазнобіної Л.С., що цілями медіаосвіти є навчання сприйняття й перероблення інформації, що передається у ЗМІ; розвиток мислення, умінь розуміти прихований сенс повідомлення, протистояти маніпулюванню свідомістю з боку ЗМІ; включення позашкільної інформації в контекст загальної базової освіти; формування вмінь знаходити, передавати й отримувати необхідну інформацію, зокрема з використанням різного технічного інструментарію.

У першому розділі нашої роботи зазначаємо, що основною причиною виникнення в сучасному освітньому процесі такого явища, як змішане навчання є пандемія COVID – 19.

РОЗДІЛ 2. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ МОВ УЧНІВ ГІМНАЗІЙ

2.1. Урок мови в системі змішаного навчання

В освітньому процесі активного використання набуває дві основні форми навчання – онлайн- та офлайн-режимів. Якщо офлайн-режим, або класна робота, уже описана в різноманітних наукових і методичних роботах вітчизняних та зарубіжних науковців, то онлайн-форма є відносно новою. Схарактеризуємо основні відмінності між традиційним уроком іноземної мови й онлайн-, який у теорії і практиці навчання називають ще медіауроком, електронним уроком тощо.

У дидактичній науці найбільш популярними є такі класифікації уроків [1, с. 19]:

1. В.О. Онищук, І.М. Казанцев виділяють (за дидактичною метою й завданням): звичайний, комбінований, синтетичний.
2. І.М. Казанцев виокремлює (за способом проведення): інноваційний та традиційний.
3. С.В. Іванов класифікує (за місцем у системі уроків): урок вивчення нового матеріалу; урок закріплення вивченого матеріалу; урок застосування знань; урок узагальнення і систематизації; урок контролю, оцінювання й корекції.

У своєму блозі вчитель англійської мови О.А. Онищенко вказує, що **медіаурок** – це одна з форм організації навчання, за якої використовують мультимедійні жанри не частково, а впродовж усього уроку, це впливає на урізноманітнення мультимедійних прийомів, що у своєму взаємозв'язку покликані оптимізувати освітній процес і сприяти повному розкриттю теми [26].

Такий вид уроку теж реалізує головні функції уроку мови – освітню, практичну, розвивальну та виховну – у єдності їх. Під час такого заняття

відбувається опрацювання більшої кількості різного матеріалу, який учитель може варіювати й обирати більш цікавий. Як відомо, використання різних медіазасобів сприяє кращому запам'ятовуванню нової інформації, що забезпечується візуалізацією. Медіазасоби можуть слугувати мотивацією до навчання, формуванню потрібного емоційного стану та впливати на настрій учнів. Окрім цього, медіаурок сприяє формуванню вмінь швидко переключатися на різні види роботи й пристосовуватися до нових умов.

Активне використання медіазасобів може бути в онлайн- та офлайн-режимах навчання. Але, на нашу думку, краще проводити медіаурок в онлайн-формі, щоб залишити аудиторну роботу з класом для повноцінного живого спілкування.

Навчання мови, російської та англійської, має свої цілі, зміст, що зумовлюють урахування закономірностей і принципів, вибір підходів, методів, прийомів та засобів.

Одним з основних підходів до навчання визначаємо системний, який у науці тлумачать як певну ієрархічну організацію, реалізація складників якої забезпечує ефективне оволодіння мовою [3]. На основі підходу системності зробимо розподіл на позитивні та негативні відмінності між класним й електронним уроком російської та англійської мови:

1. Розвивальна мета навчання мови полягає у формуванні інтелектуальних та пізнавальних здібностей, які забезпечуються за допомогою різних видів пам'яті, зокрема зорової. У традиційному навчанні дошка є основним засобом для наочності, а в онлайн-режимі її заміняє онлайн-дошка.

На онлайн-дошці вчитель може так само розмішувати й демонструвати учням записану тему уроку, вправи, зображення чи епіграф до заняття. Такі дошки можуть бути вбудовані в платформу (Zoom) та бути окремо (Miro, Google Jamboard), які можна показувати за допомогою демонстрації екрана. Перевага такої дошки в тому, що вона забезпечує

наочність, знаходиться перед очима і не потребує довготривалої завчасної підготовки.

2. Дисципліна на уроці як умова його ефективності та виховання культури спілкування підтримується за допомогою функції вимкнення звуку в усіх членів відеоконференції [30]. Так само вчитель може ввімкнути мікрофон одній особі. Це налаштування значною мірою допомагає послухати кожного індивідуально (за потреби) без сторонніх звуків, які можуть заважати.

3. Таке важливе явище як мовленнєво-комунікативна ситуація, яка є складником змісту навчання мови, може легко реалізовуватися в онлайн-режимі. Єдиною умовою є непідготованість, тобто пряме спілкування без складання діалогу за темою. Це забезпечує формування комунікативних умінь учнів, які в процесі спілкування мають застосовувати вивчений матеріал.

4. Одним зі структурних компонентів уроку мови є перевірка знань, яку не завжди можна виконати в класі. Аналогом можуть бути Google-тести. На цьому ресурсі можна створити тести чи питання з відкритими відповідями (переклад речень чи виправлення помилок), а потім визначити кількість балів за кожне завдання й налаштувати демонстрування правильного варіанта відповіді. У ході педагогічної бесіди з доцентом О.А. Зубровою ми встановили, що можна після проведення такої роботи на початку уроку обговорити помилки разом із класом, демонструючи правильні відповіді. Отже, одразу виконується робота над виявленням помилок та усуваються прогалини в знаннях. Прикладом тестувань слугують LearningApps.org, Puzzle English, Native English, Online Test Pad.

5. Необмеженість: зміст, його інтерпретація і додатки мають необмежений характер та можуть варіюватися залежно від необхідності [24, с. 71].

6. Урок мови відповідно до сучасних вимог побудований на текстоцентричному принципі, що зумовлює роботу з текстами тією чи тією мірою. Тому обсяг домашнього завдання завжди великий. У нових умовах учням не потрібно записувати виконання вправи та завдання в зошит, адже вони можуть робити це в електронному варіанті й прикріплювати файли в гугл-класі чи надсилати вчителю на пошту. Це вивільняє час, який учні можуть витратити на більш повне та глибоке опанування теми. Також домашнє завдання більшою мірою звернене до творчості, а не обмежується вправами з підручників. Учні можуть робити презентації та захищати їх в онлайн-формі, створювати хмаринки асоціацій чи слів.

7. Керованість: можливість корекції процесу навчання вчителем за потреби [24, с. 71].

8. Значна кількість матеріалу для самостійного вивчення. Під час традиційного уроку вчитель пояснює весь матеріал і закріплює нові знання за допомогою вправ та завдань. В електронному форматі уроку вчитель не може надати матеріал у повному обсязі через менший регламент часу. Тому певна кількість тем виноситься на самостійне опрацювання, але вчитель має направляти учнів [18].

9. Значну роль відіграють групові завдання, спрямовані на спільну роботу учнів. Задля збереження здоров'я використовується ця форма, оскільки учні не можуть бути прикуті весь час до комп'ютера чи іншого електронного пристрою. Крім цього, розвивається вміння спілкуватися та інші вміння (толерантність, доброта, повага до іншого).

10. Підтримка в учнів психологічного комфорту під час роботи з комп'ютером [24, с. 71].

11. Увага науковців, зокрема Петрик Л.В., акцентувалась на основному засобі навчання, доступ до якого забезпечити потрібно за допомогою електронних навчальних підручників та матеріалів [33, с. 142].

З огляду на зазначене, особливої ролі в сучасних умовах набуває **електронний підручник**. Це електронне навчальне видання, яке містить

систематизований виклад навчальної дисципліни, який відповідає державному стандарту й навчальній програмі [17].

Будь-який електронний підручник має бути структурованим, зручним та мати наочний матеріал. О.Г. Корбут надає класифікацію електронних підручників [17]:

- 1) традиційні алгоритмічні;
- 2) інструментальні засоби загального призначення;
- 3) мультимедійні засоби;
- 4) гіпертекстові засоби.

Основним недоглядом такого варіанта підручника є робота з електронним носієм – екраном комп'ютера, телефоном чи іншим засобом. Це негативно впливає на здоров'я учнів і під час тривалої роботи пригнічує сприйняття матеріалу.

12. Засоби навчання – навчальні матеріали (підручники) мають свої особливості під час електронного уроку. Матеріали мають бути представлені в електронному вигляді й доповнені різноманітними мультимедійними додатками для успішного засвоєння теми. Окрім цього, різні мультимедійні вставки приваблюють та зацікавлюють учнів [18].

В онлайн-уроці можливе використання відеоігор за певною темою уроку. Це особливо актуально й результативно з учнями молодшого чи середнього шкільного віку. На платформі Games to learn English є велика кількість різноманітних ігор.

Якщо вчитель використовує під час змішаного навчання техніку перевернутого класу (про яку докладно вказано в першому розділі роботи), то має надати відповідні вказівки [39].

Наприклад, урок англійської мови з теми «Природа й погода» має включати в себе такі настанови:

- 1) вказівки щодо терміну здавання й формулювання завдань;
- 2) список нової лексики для вивчення;
- 3) таблиця з прикладами вживання нової лексики.

13. Основний шкільний документ – щоденник – використовується меншою мірою. За допомогою Google-класу вчитель прикріплює нові завдання в режимі онлайн, тобто учням не потрібно записувати домашнє завдання до щоденника. Крім цього, оцінювання може відбуватися в онлайн-журналі, де кожен учень може побачити свою оцінку.

14. Помітною відмінністю є сама форма проведення уроку, тобто відеоконференції. **Відеоконференція** – це конференція в режимі реального часу онлайн. Вона проводиться в конкретний день і час. Учитель та учні можуть бачити одне одного, учитель має змогу супроводжувати лекцію наочним матеріалом [29]. Такі відеоуроки можуть проводитись на платформах Zoom, Google Meet, Skype, Microsoft Teams та ін.

Найпопулярнішою, на думку Міністерства освіти і науки України, є платформа **Zoom**, сервіс для проведення відеоконференцій та онлайн-зустрічей [29]. Програма має безкоштовну версію, яка дає змогу проводити відеоконференцію тривалістю 40 хвилин. Учні мають змогу використовувати додаток на комп'ютері, планшеті чи телефоні. До такого уроку може підключитися користувач за покликанням або ідентифікатором конференції. У платформу вбудована інтерактивна дошка, яку можна демонструвати учням. Щоб до уроку не могла підключитися випадкова людина, можна користуватися функцією «кімната очікування» (організатор конференції підтверджує учасника для приєднання).

15. Розширюються межі комунікації вчителя та учнів. Відбувається використання чатів, форумів, електронної пошти, Google-класу чи групових чатів.

Негативною відмінністю між двома формами змішаного навчання встановлено вплив на виховну мету навчання, тобто те, що електронний варіант навчання впливає на дисципліну, – не всі учні добросовісно та вчасно виконують домашнє завдання. Так порушується метод організації й здійснення освітньо-пізнавальної діяльності, який складається з активної

участі в процесі навчання вчителя й учня. Ще однією негативною ознакою є складність забезпечення в онлайн-умовах формування основного мовленнєвого вміння – зафіксувати та передати письмово елементарну інформацію.

Крім перерахованих відмінностей між традиційним (класним) й змішаним (електронним) навчанням, вважаємо за необхідне вказати на низку подібних ознак між двома формами освітнього процесу в закладах загальної середньої освіти на основі принципу системності, а саме:

1. Підходи до навчання мови можливо реалізувати в онлайн- та офлайн-режимах.
2. Урок будується на основі програмних вимог [9].
3. Оскільки онлайн-урок має відповідати державному стандарту й програмним вимогам, то такий урок обов'язково реалізує всі складники цілей навчання російської та англійської мов – освітню, розвивальну й виховну.
4. Одним зі складників змісту вивчення мови є виконання вправ і завдань з навчального підручника. Такий дидактичний матеріал є базовим, він стовідсотково допоможе учням закріпити знання. Організувати роботу з ним можна як в очній формі, так і в онлайн-режимі.
5. Оцінювання знань. Одним зі складників освіти є контроль й оцінювання знань під час вивчення теми (поточний контроль), із теми, розділу чи курсу взагалі (підсумковий контроль).
6. Принципи навчання мови реалізується й шляхом підготовки проєктних робіт і консультації з цього питання.
7. Індивідуальні пояснення з теми.
8. За будь-яких форм навчання вчитель скеровує роботу на уроці й допомагає в здобутті нових знань.
9. Використання базової теорії з навчального посібника чи підручника. Інформацію може представити вчитель у лекційній формі чи кожен учень може опрацювати матеріал самостійно.

10. Запорукою засвоєння знань є засоби навчання. Спільним є застосування на уроках інтерактиву та медіазасобів. Але під час традиційного уроку відсоток застосування цих засобів менший, ніж під час електронного.

11. Використання словників як до одного з основних джерел лексичного матеріалу. В опануванні іноземної мови важливим аспектом навчання є розширення словникового запасу, тобто вивчення нових слів. Основним джерелом для правильної вимови, правопису й перекладу є саме словник. Це може бути фонетичний, лексичний чи словник, у якому слова перекладають українською мовою і навпаки.

Підсумовуючи відмінні й подібні характеристики традиційної та змішаної форм навчання на основі системності навчання англійської та російської мов, робимо висновок, що сучасний освітній процес поступово змінюється в умовах світової пандемії COVID-19. На основі виведених ознак змішаного навчання можемо говорити про те, що такий вид освітнього процесу максимально адаптує основні складники системи навчання російської та англійської мов для найбільш ефективного засвоєння знань з предмета.

2.2. Особливості використання вправ у процесі змішаного навчання російської й англійської мов

Результативність у засвоєнні нового навчального матеріалу досягається шляхом виконання різноманітних вправ і завдань. Увесь теоретичний обсяг знань учні мають закріплювати шляхом різної освітньої діяльності. Різноманітність у використанні вправ забезпечує мотивацію та інтерес до теми уроку. Водночас в умовах світової пандемії COVID-19 вибір завдань залежить від умов освітнього процесу.

У лінгводидактиці є чимало класифікацій завдань за різними критеріями. Відомими є поділ вправ за І. Лернером (за методом історичної

науки й ступенем самостійності учнів під час виконання їх), В. Успенським (характер пошукової діяльності й джерела поповнення знань), О. Біляєвим (за проблемно-змістовним принципом) та ін.

У вивченні іноземної (англійської) й російської мов є свої особливості, які зумовлюють різні класифікації вправ. Так, наприклад, під час навчання російської мови приділяється менше уваги побудові правильної вимови, оскільки ця мова є спорідненою з українською.

У нашій роботі спираємося на класифікацію вправ для російської мови, які виокремили С.А. Омельчук та В.О. Онищук:

1. За формою мовлення: усні, письмові та вправи комбіновано типу [25, с. 264].

2. За формою організації виконання: індивідуальні, групові та фронтальні [25, с. 264].

3. За характером мисленнєвої діяльності учнів: з індуктивною схемою розв'язання, з дедуктивною схемою розв'язання, з індуктивно-дедуктивною чи дедуктивно–індуктивною схемою [25, с. 264-265].

4. За функцією в навчальному плані – тренувальні та контрольні [6].

Між класифікаціями вправ для російської й англійської мов є низка розбіжностей, але є й подібність у поділі. Наведемо класифікацію вправ для навчання іноземної мови, розроблену у сучасній методиці викладання іноземної мови [24, с.87]:

1. Основні:

1) на основі критерію спрямованості вправи на прийом або надання інформації поділяють на рецептивні, репродуктивні, продуктивні;

2) на основі комунікативності виділяють такі типи вправ – комунікативні (мовленнєві), умовно-комунікативні (умовно-мовленнєві) й некомунікативні (мовні).

2. Додаткові:

- 1) за характером виконання типи вправ поділяють на усні й письмові;
- 2) за участю рідної мови вправи поділяють на одномовні, двомовні (перекладні);
- 3) за функцією в освітньому процесі виділяють тренувальні та контрольні;
- 4) на основі місця виконання типи вправ поділяють на класні, домашні й лабораторні.

Уважаємо за потрібне детальніше розглянути класифікацію вправ Н. К. Складенко. Типи вправ (за Н. Складенко) таблиця 1 [24, с. 90]:

Типи вправ	Некомунікативні (мовні)	Умовно-комунікативні (умовно-мовленнєві)	Комунікативні (мовленнєві)
Рецептивні	Сприйняття, упізнавання або диференціація звука, орфограми, лексичної одиниці, граматичної структури	Аудіювання, читання повідомлень, питань на рівні речення	Аудіювання, читання на рівні тексту з метою одержання інформації
Репродуктивні	Заучування напам'ять (лексичних одиниць), повторення (звуків), переклад, розширення речень, складання речень, переказ тексту (відомого слухачам)	Імітація зразка мовлення (ЗМ), трансформація ЗМ, розширення та завершення ЗМ, відповіді на питання різного типу, переказ відомого тексту	Переказ невідомого тексту
Продуктивні	—	Об'єднання ЗМ у різного типу діалог	Коментування подій, повідомлення, опис, розповідь, доказ, бесіда, письмове мовлення

Використання вправ в умовах пандемії має бути максимально ефективним. Не всі завдання, які традиційно використовуються для розвитку видів мовлення (аудіювання, читання, письмо та говоріння) на уроках англійської й російської мов, будуть результативним під час електронного періоду навчання. Детальніше розглянемо види вправ, які ефективно використовувати в онлайн- та офлайн-режимі.

Базуючись на розвитку чотирьох видів мовлення, вважаємо доцільним розвивати навички письма саме на уроці в класі або як вид домашнього завдання. Наведемо приклади вправ, які вважаємо доцільно проводити в офлайн-режимі:

1. Складання тематичного діалогу в парі. Неефективною, на нашу думку, ця вправа є в умовах онлайн-уроку, адже учні не мають прямої комунікації один з одним, щоб скласти діалог в парі й не всі можуть організувати індивідуальні кабінети для обговорення. Але розвиток діалогічного мовлення є важливим складником усних продуктивних та умовно-мовленнєвих вправ.

Вправа 1. Make a dialogue on the topic of "Visiting the theater" in pairs.

Підготовка діалогу в парі є важливим складником вдалого розвитку комунікативних умінь, учні застосовують граматичні знання для побудови реплік (речень), використовують вивчену лексику й імітують живе англійськомовне спілкування. Слухаючи один одного, вони розвивають уміння диференціювати звуки та цілі речення в усній формі, що є дуже корисним для розуміння співрозмовника на мові, яка вивчається.

2. Списування є неефективними в онлайн-режимі. Крім розвитку писемного мовлення, відбувається закріплення знань із різних рівнів мови.

3. Письмовий контрольний вид роботи – диктант, на нашу думку, краще проводити в класі. Це зумовлено особливостями якості звуку в онлайн-режимі та можливістю одразу зібрати роботи учнів. Диктант може мати додаткові завдання – граматичні або творчі [49].

Письмові диктанти розвивають слухові навички, а за допомогою граматичних завдань забезпечується зв'язок з раніше вивченими темами та закріплення знань. Синтаксичний розбір речення є яскравим ідентифікатором засвоєного матеріалу з морфології й синтаксису.

4. Під час педагогічної бесіди з учителями іноземної мови Костоґризівського закладу освіти виявлено, що такий усний індивідуальний вид мовлення, як читання, є більш ефективним під час уроку в класі. Окрім виконання завдань, відбувається жива комунікація з учителем, який може корегувати завдання за потреби. Вправи такого типу дають змогу розвивати морфологічні вміння шляхом розпізнавання частин мови, творче мислення та відбувається міжпредметний зв'язок з літературою. Наведемо приклад такого завдання.

Вправа 2. Прочитайте текст. Определите тему и основную мысль текста. Найдите прилагательные и составьте с одним из них (по выбору) предложение, запишите его [48, с. 8-9].

5. Під час педагогічної бесіди з доцентом О.А. Зубровою ми встановили, що такий вид роботи, як аудіювання слід проводити в класній формі уроку. Особливо акцентується увага на контрольну перевірку вмінь. Таку точку зору розкриває у дисертації Петрик Л.В. [33]. Завдання до прослуханого тексту можуть бути у вигляді відкритих відповідей, тестів чи заповнення пропусків.

Окрім вправ, які ефективно проводити тільки в класній формі навчання, наводимо приклади вправ, які ефективніше проводити в режимі онлайн:

1. Онлайн-режим змішаного навчання зумовлює тісну комунікацію за допомогою технічних засобів між учителем та учнем.

Вправа 3. Вивчіть напам'ять слова за темою «Сім'я». Послухайте пісню про родину та перевірте себе в онлайн-грі за покликанням: <https://learningapps.org/12316175>

Перелік слів для вивчення:

mother ['mʌðə] – мама
 father ['fɑ:ðə] – тато
 daughter ['dɔ:tə] – донька
 son [sʌn] – син
 sister ['sɪstə] – сестра
 brother ['brʌðə] – брат
 grandmother ['græn ,mʌðə] – бабуся
 grandfather ['grænfɑ:ðə] – дідусь
 family ['fæm(ə)lɪ] – родина
 baby ['beɪbɪ] – немовля

2. Для учнів гімназій ефективним є завдання з переглядом відеоролика й анотацією на нього. Вправи цього типу, які спрямовані на розширення та закріплення словникового запасу, ефективніше проводити саме в онлайн-режимі, попередньо обговоривши з учнями правильну вимову кожного окремого слова.

Вправа 4. Перегляньте відео про англійськомовні країни та складіть перелік їх з короткою характеристикою. Покликання на відео: <https://www.youtube.com/watch?v=IyIrLavlMhI>

В умовах пандемії COVID–19 набув популярності проєкт під назвою «Всеукраїнська школа онлайн» за класами. Ці відеоуроки можна використовувати як основну подачу навчального матеріалу, так і додаткові засоби отримання інформації.

3. Ефективним є використання нових джерел інформації. Наприклад, результативно буде використання додаткового відеоматеріалу з теорії для учнів старших класів.

Вправа 5. Просмотрите видеоролик по теме «Разговорная речь». Составьте опорный конспект. Ссылка на видео: <https://www.youtube.com/watch?v=yMhKqNAWN2E>

Як бачимо, на онлайн-уроках доречно й ефективно застосовувати завдання у форматі гри, на самостійне опрацювання матеріалу та за участі

додаткових джерел інформації. Крім наочності, такі вправи забезпечують зацікавлення, умотивування до вивчення теми та, що особливо важливо під час вивчення російської та англійської мови, учні мають можливість чути російську або англійську мову від носіїв мови.

Але, на нашу думку, є такі види усних та письмових вправ, які можна проводити і в онлайн-, і в офлайн-режимах. Наведемо приклади:

1. Під час педагогічної бесіди з доцентом О.А. Зубровою, виявлено, що такий усний індивідуальний (тренувальний та контрольний) вид мовленнєвої діяльності, як говоріння, можна проводити в класній кімнаті. Це зумовлено не тільки умовами режиму онлайн, а й можливістю неопосередкованої комунікації вчителя з учнями. Але є можливість проведення завдання в електронному форматі. Наведемо приклад такої вправи.

Вправа 6. Study the advertisement [43, с. 17].

You are considering having a birthday party at an Italian café and now you'd like to get more information. In 2 minutes you are to ask 5 direct questions to find out the following:

1. Location of the café.
2. Opening hours.
3. Availability of a table for 7 people.
4. Flavours of ice-cream on offer.
5. Discounts for students.

Якщо це контрольний вид роботи, то він обов'язково має бути проведений у режимі живого спілкування. Це зумовлено якістю інтернет-зв'язку, який може спричиняти зайві перешкоди в розумінні один одного, через що може страждати справедливість оцінювання.

2. На уроках російської мови важливим етапом вивчення синтаксису складного речення є складання схем. Вправи, які потребують складання схеми речення, можна виконувати в офлайн- і онлайн-режимі. Наприклад:

Вправа 7. Прочитайте предложения. Определите вид придаточной части в каждом из них. Аргументируйте своё мнение.

1. Сложно представить современный мир, где не используются компьютерные технологии. 2. В социальных сетях люди публикуют личную информацию, что позволяет мошенникам легко подобрать пароли к банковским счетам. 3. Цифровые технологии, которые появились ещё в 90-х годах прошлого столетия, уже стали незаменимой частью повседневной жизни любого человека. 4. Чтобы научиться правильно пользоваться операционной системой Windows, нужно прочитать инструкцию и описание данной системы.

Составьте схемы сложноподчинённых предложений с придаточными определительными.

Виконання такого виду вправи можливе й в умовах онлайн-режиму, але на це витрачається більше часу та перевірка завдання потребує підготовки у вигляді заздалегідь підготовленої електронної версії схеми для кожного речення.

Більшість перерахованих видів усних і письмових, тренувальних і контрольних, індивідуальних і фронтальних вправ ефективніше проводити в класі. Контроль видів мовленнєвої діяльності має проводитись справедливо й неопосередковано.

Отже, через те що вивчення російської та англійської мов має свої особливості, указуємо на різні класифікації вправ. У вправах з російської мови виділяємо класифікації, які виокремили С.А. Омельчук [25, с. 264-265] та В.О. Онищук [6]. Для навчання англійської мови наведена класифікація, яка вказана в сучасній методиці іноземної мови та доповнена класифікацією Н.К. Скляренко.

Ефективними вправами у форматі онлайн, на нашу думку, є ігрові вправи; онлайн-тестування за вивченим лексичним матеріалом; складання анотацій на переглянуту інформацію та вправи, спрямовані на заглиблення в теоретичний матеріал. До вправ, які можливо проводити в обох режимах

навчання, зараховуємо такі: розвиток усного мовлення і вправи зі складання схем складного речення (синтаксис складного речення). Уважаємо, що контроль видів мовленнєвої діяльності має проводитися у форматі класу. Наведені приклади вправ взято з навчальних підручників або створено на основі матеріалу зі збірників завдань.

ВИСНОВКИ

У процесі проведеного дослідження зроблено такі висновки.

В освітньому процесі закладів загальної середньої освіти, зокрема навчання мов, особливої актуальності, починаючи з 2020 року, набуває змішане навчання. Значний унесок у дослідженні цього питання зробили американські вчені Хізер Стейкер та Майкл Хорн. Основною причиною популяризації змішаної форми навчання в сучасному світі стала пандемія COVID–19, яка вплинула на всі сфери життя людини.

У дослідженні під змішаним навчанням ми розуміємо підхід, педагогічну й технологічну модель, методику, що поряд з онлайн–технологіями спирається на безпосередню взаємодію між учнями та вчителями. Схема такого навчання складається з онлайн- та офлайн-режиму. До основних особливостей змішаного навчання ми зараховуємо такі: активне використання технологій; поєднання різних підходів, способів подавання матеріалу й видів діяльності; групове й самостійне вивчення; новий регламент часу; зміна в бік активної комунікації відносин учителя й учня; можливість проведення уроку у двох режимах – онлайн та офлайн.

У роботі ми визначили основні компоненти якісного змішаного навчання, а саме: якісний інтернет-зв'язок, уміння працювати з платформами, наявність технічних засобів, урахування індивідуальних особливостей кожного учня, самостійна підготовка учня, чітко зазначені вимоги до обсягу знань, автономність учнів, єдина система оцінювання.

Важливим складником змішаного навчання виділяємо медіаосвіту, яка є частиною освітнього процесу, спрямованою на формування медіакультури, підготовку особистості до безпечної взаємодії із сучасною системою мас–медіа. Одним з найуживаніших матеріалів для вчителя-словесника вважаємо медіатекст. Прикладами якого слугують SMS, друкований текст, реклама, фотозображення, аудіовізуальні зображення

тощо. Використання медіатекстів забезпечує підвищення якості іншомовної комунікативної компетентності; візуалізації явищ; формуванні уваги, пам'яті, естетичного смаку, пізнавальної активності.

У дослідженні проведено порівняння традиційного та електронного уроку. До низки позитивних відмінностей зараховано: використання медіауроку; аналог шкільної дошки – онлайн-дошки, яка є в складі деяких платформ і може бути окремим додатком; розвиток дисциплінованості за допомогою спеціальних налаштувань; використання тільки непідготовленої комунікативно-мовленнєвої ситуації; звернення до тестових додатків задля контролю знань у форматі онлайн; необмеженість змісту; виконання домашнього завдання в електронному варіанті; можливість корекції вчителем у будь-який час; можливість частого застосування групової роботи задля економії особистого часу учнів та збереження здоров'я; психологічний комфорту під час роботи з комп'ютером; наявність електронного підручника; використання на уроці відеоігор для учнів молодшого й середнього шкільного віку; можливість електронного запису домашнього завдання та наявність електронного журналу; проведення занять у вигляді відеоконференцій (однією з найпопулярніших є Zoom); розширення комунікації вчителя й учнів, що зумовлено збільшенням самостійної роботи.

Ефективними вправами у форматі онлайн є такі: ігрові вправи, онлайн-тестування за вивченою лексикою; складання анотації на переглянуту інформацію та вправи, спрямовані на заглиблення в теоретичний матеріал. До вправ, які можливо проводити в онлайн- та офлайн-режимах, зараховуємо розвиток усного мовлення на уроках англійської мови і вправи зі складанням схем складного речення для російської мови. Також ми навели самостійні приклади вправ із застосуванням різних засобів інформації.

Тема дослідження підлягає подальшому вивченню та розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алексеєнко І. В. Типологія уроків іноземної мови у старшій школі та її реалізація у змісті підручників. *Збірник наукових праць «Проблеми сучасного підручника», випуск 13.* С. 19-29. URL: <http://ipvid.org.ua/upload/iblock/f6c/f6ce05af683e2cb688ed6379ad69dea9.pdf>
2. Англomовні країни. Міністерство освіти і науки України. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=IyIrLavlMhI>
3. Боднарчук Т. В. Фондові лекції викладачів факультету іноземної філології. Ч. III. 2015. URL: https://subject.com.ua/article/philology_3/4.html
4. Борисенко В. Перевернутий клас. URL: <http://mozaikaped.blogspot.com/2017/01/learning.html>
5. Бучинська Д. Л. Використання відео в навчальному процесі – потреба сьогодення. *International scientific conference “Open educational environment of modern University”*, 2015. С. 101-106. URL: <https://openedu.kubg.edu.ua/journal/index.php/openedu/article/view/11/11>
6. Вправи та їх класифікації. Київський національний торговельно-економічний університет. URL: <https://studfile.net/preview/5118416/page:8/>
7. Гришкова Р. О. Медіаосвіта як чинник модернізації вітчизняної вищої школи. *Наукові праці. Педагогіка*. 2012. Вип. 176. Т. 188. С. 63-68.
8. Групова форма організації навчальної діяльності студентів природничо-математичних дисциплін. *Актуальні проблеми математики та методика її викладання: Зб. н. пр.* Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2007. С. 29-34. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/5637/1/10.pdf>
9. Експрес-бюлетень фахової інформації з української мови і літератури № 18. Спеціальний випуск. Сучасний урок. URL: https://mmk.edu.vn.ua/uploads/images/articles/philolog/bul_18.pdf
10. Змішане навчання – ключ до змін. URL: <http://www.gidromet.edu.kh.ua/Files/downloads/%D0%9A%D0%BB%D1%8E>

17. Корбут О. Г. Електронний підручник як елемент освітнього середовища. *Науково-практична конференція «Новітні освітні технології»*. URL: <http://confesp.fl.kpi.ua/ru/node/1087>
18. Лісецький К. А. Змішані і традиційні форми навчання. *Науково-практична конференція «Новітні освітні технології»*. URL: <http://confesp.fl.kpi.ua/ru/node/1156>
19. Медіаосвіта та медіаграмотність: підручник / Ред.-упор. В. Ф. Іванов, О. В. Волошенюк; За науковою редакцією В. В. Різуна. Київ: Центр вільної преси, 2012. 352 с.
20. Методи та моделі змішаного навчання. URL: <http://school-95.at.ua/2019-2020/Metody-ta-modeli-zmishanoho-navchannia.pdf>
21. Методика навчання іноземних мов у загальноосвітніх навчальних закладах: підручник / Л. С. Панова, І. Ф. Андрійко, С. В. Тезікова та ін. Київ : ВЦ «Академія», 2010. 328 с.
22. Моделі змішаного навчання: особливості, поради, успішні приклади. Вінницька академія безперервної освіти. URL: <http://academia.vinnica.ua/index.php/news/998-modeli-zmishanogo-navchannya-osoblivosti-poradi-uspishni-prikladi>
23. Модель навчання «Перевернутий клас»: змінюємо освітній процес. Онлайн-журнал «На урок». URL: <https://naurok.com.ua/post/model-navchannya-perevernutyi-klas-zminyuemo-osvitniy-proces>
24. Ніколаєва С. Ю. Основи сучасної методики викладання іноземних мов (схеми і таблиці) : навч. посіб. Київ : Ленвіт, 2008. 285 с.
25. Омельчук С. А. Навчання морфології української мови на засадах дослідницького підходу: теорія і практика: монографія. Київ: Генеза, 2014. 368 с.
26. Онищенко О. Медіа-урок англійської мови як інструмент медіаосвіти. URL: http://olena-onishchenko.blogspot.com/p/blog-page_34.html
27. Онкович Г. В. Технології медіаосвіти. *Вища освіта України*. 2007. Т. 5 (додаток 3). С. 357–363.

28. Онлайн-гра «Family». Світлана Колишева. URL: <https://learningapps.org/12316175>
29. Організація дистанційного навчання в школі: методичні рекомендації. Міністерство освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/metodichni%20recomendazii/2020/metodichni%20recomendazii-dustanciyna%20osvita-2020.pdf>
30. Організація дистанційного навчання іноземних мов у закладах загальної середньої освіти. URL: <https://sites.google.com/view/humenukrandom0401/%D1%84%D0%BE%D1%80%D0%BC%D0%B8-%D0%BD%D0%B0%D0%B2%D1%87%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F>
31. Петрик Л. В. Медіаграмотність як навичка XXI століття. *Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія. Педагогіка* : зб. наук. пр. / за ред.: В. О. Огнев'юка, Л. Л. Хоружої та ін. ; Київ. ун-т ім. Б. Грінченка. Київ : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2017. № 27. С.100–103.
32. Петрик Л. В. Медіатекст як один із засобів формування іншомовної комунікативної компетенції студентів педагогічної спеціальності. *Вісник психології і педагогіки*. 2014. Вип. 16. URL: <https://bit.ly/2LU9ewu>
33. Петрик Л. В. Професійна підготовка майбутнього вчителя початкової школи: особливості застосування медіазасобів на уроках іноземних мов : дис. канд. пед. наук : 13.00.04. Київ, 2020. 295 с.
34. Пивовар Т. І. Медіаосвіта. Використання відео для формування медіа-культури учнів на уроках англійської мови. 13 с.
35. Подолання пандемії коронавірусу – наше спільне завдання. Міністерство освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/podolannya-pandemiyi-koronavirusu-nashe-spilne-zavdannya>

36. Положення про дистанційну форму здобуття повної загальної середньої освіти : наказ Міністерства освіти і науки України від 08.09.20 р. № 1115. 2020. URL: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/77021/

37. Рекомендації щодо впровадження змішаного навчання у закладах фахової перед вищої та вищої освіти. Міністерство освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/2020/zmyshene%20navchanny/zmishanonavchannia-bookletspreads-2.pdf>

38. Російська мова (9-й рік навчання) : для загальноосвіт. навч. закл. з навчанням укр. мовою : підруч. для 9 кл. загальноосвіт. навч. закл. / О. І. Саманова, О. Ю. Крюченкова. Київ : Генеза, 2017. 272 с.

39. Свєць М. А. Технологія «перевернутого» класу на уроках іноземної мови в початковій школі. *Вісник психології і педагогіки*. 2016. URL:

https://www.psyh.kiev.ua/%D0%A1%D0%B2%D0%B5%D1%86%D1%8C_%D0%9C.%D0%90._%D0%A2%D0%B5%D1%85%D0%BD%D0%BE%D0%B%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%8F_%C2%AB%D0%BF%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%B2%D0%B5%D1%80%D0%BD%D1%83%D1%82%D0%BE%D0%B3%D0%BE%C2%BB_%D0%BA%D0%BB%D0%B0%D1%81%D1%83_%D0%BD%D0%B0_%D1%83%D1%80%D0%BE%D0%BA%D0%B0%D1%85_%D1%96%D0%BD%D0%BE%D0%B7%D0%B5%D0%BC%D0%BD%D0%BE%D1%97_%D0%BC%D0%BE%D0%B2%D0%B8_%D0%B2_%D0%BF%D0%BE%D1%87%D0%B0%D1%82%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D1%96%D0%B9_%D1%88%D0%BA%D0%BE%D0%BB%D1%96

40. Теорія та практика змішаного навчання : монографія / за ред. В.М. Кухаренка. Харків: Міськдрук, НТУ «ХП», 2016. 284 с.

41. Чотири моделі змішаного навчання. Онлайн-журнал «На урок». URL: <https://naurok.com.ua/post/chotiri-modeli-zmishanogo-navchannya>

42. Як перевернути клас? Незалежна Освітня Корпорація «Teachhub». URL: <http://teach-hub.com/perevernutyj-klas/>
43. Английский язык: Раздел «Говорение» на едином государственном экзамене: 10–11- й классы / Е. С. Иусланова. Москва: АСТ: Астрель, 2016. 62 с. URL: <https://may.alleng.org/d/engl/engl775.htm>
44. Зазнобина Л.С. Стандарт медиаобразования, интегрированного с различными школьными дисциплинами. Стандарты и мониторинг в образовании. 1998. № 3. С. 26-34.
45. Методика преподавания иностранных языков : Обучение основным видам речевой деятельности : учеб. пособие / И. А. Бредихина ; М-во образования и науки Рос. Федерации, Урал. федер. ун-т. — Екатеринбург : Изд-во Урал. ун-та, 2018. 104 с.
46. Мисикова И. Г. Медиакультура и современный русский язык. *Интеграция медиаобразования в условиях современной школы*. 2015. С. 69-76.
47. Разговорная речь. Liamelon School. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=yMhKqNAWN2E>
48. Русский язык: Учеб. для 6 кл. общеобразоват. учеб. заведений с рус. яз. обучения / Г. А. Михайловская, Н. А. Пашковская, В. А. Корсаков, Е. В. Барабашова. Київ: Освіта, 2006. 208 с.
49. Сборник диктантов для государственной итоговой аттестации по русскому языку: для общеобразоват. учеб. заведений с обучением на рус. яз. : 9 кл. / сост. : Е.И. Быкова, Ж.А. Кошкина. Київ: Центр навч.-метод. л-ри, 2014. 80 с.
50. Сборник тренировочных и проверочных заданий. Английский язык. 5 класс (в формате ГИА) / Ю. С. Веселова. 2-е изд., испр. Москва: Интеллект-Центр, 2013. 112 с.
51. Федоров А. В. Словарь терминов по медиаобразованию, медиапедагогике, медиаграмотности, медиакомпетентности. Москва: МОО «Информация для всех», 2014. 64 с.

52. Heathez C. Staker, Michael B. Horn. *Classifying K-12 blended learning*. Innosight Institute. 2012, 20 p.

53. Jared Stein, Charles R. Graham. *Essentials for Blended Learning*. New York. 2014, 210 p.